

V. P a l l
(Tallinn)

M u s t v e e

Peipsi kaldal asuva Mustvee linna (venekeelne paralleelnimi Уодра) nimi tuleb dokumentides esile 15. sajandist alates: 1493 Mustut, 1599 folwark Mostfereth alias Czarny. Wioska Musth Alias Czarne, 1624 Mustwet, 1696, 1697 Mustweddist jne.¹ Linnast voolab läbi jõgi, mille praegune nimi on antud asula järgi - Mustvee jõgi. Ühe 17. sajandi kirjapaneku põhjal võiks arvata, et jõe primaarnimeks oli Mustjõgi.

Varasemates kirjapanekutes esinevat kuju Mustwet on L. Kettunen pidanud partitiiviks ja arvanud, et asula nimi on lähtunud jõe nimest Mustjõgi.² Usutavamaks tuleks siiski pidada dokumentides esinevat Mustwet idamurdelise genitiivi (veDe) märkijaks, vrd. 1696, 1697 Mustweddist. Kodaverest on tänapäevalgi kirja pandud muätveden 'Mustvees'.

Mida aga on algselt märkinud nime teine komponent -ve ei : vee (idamurd. veDe)? Kas võime eeldada, et kunagi eksisteeris nimekuju Mustvesi, kus -vesi oli determinandiks ja märkis nimetatavat objekti?

Kõigepealt väike kõrvalepõige nimestruktuuri valda. Eesti liitnimede esikomponent võib olla nominatiivis või genitiivis (Kureküla, Verioja). Teine komponent on primaarnimedes nominatiivis (Emajõgi, Munamägi, Ilmjärv) ja sekundaarnimedes genitiivis (Saadjärve k., Pikknurme k.). Nii

¹ V. P a l l , Põhja-Tartumaa kohanimed I. Tallinn, 1969, lk. 145.

² L. K e t t u n e n , Etymologische Untersuchung über estnische Ortsnamen. Helsinki, 1955, lk. 268.

saame neli kombinatsiooni: nominatiiv - nominatiiv, nominatiiv - genitiiv, genitiiv - nominatiiv, genitiiv - genitiiv.

Nimisõnalise esikomponendi käänne ei näi sõltuvat teise komponendi käändest. Kui püüda Põhja-Tartumaa materjali põhjal süstematiseerida genitiivi ja nominatiivi esinemist adjektiivse täiendi puhul, võiks esile tuua järgmist. Eespool märgitud neljast kombinatsioonist on kaks (nominatiiv - genitiiv ja genitiiv - nominatiiv) üsna väikesearvulised, kaks ülejäänut (nominatiiv - nominatiiv ja genitiiv - genitiiv) tunduvalt arvukamad. Kahe suurema rühma põhjal võiks öelda, et liitnimes omadussõnaline täiend ühildub põhisõnaga: Mustmets - Mustametsa. Sellele ei räägi vastu ka rühma nominatiiv - genitiiv näited, kus on tegemist sekundaarnimedega, nagu Pikkjärve as., Pikknurme k., Pikkmetssa k. jne. Primaarnimed (osalt säilinudki) võiksid välja näha sellised: Pikkjärv, Pikknurm, Pikkmetss. Hiljem, kui nime teist komponenti hakati tarvitama genitiivis, võis juba nimena väljakujunenud järjend jääda väljapoole kongruentsi.

V. Nissilä arvates on genitiivne omadussõnaline atribuut soome toponüümikas tulnud tarvitusele nimisõnalise atribuudi analoogial.³ Eesti toponüümikas võiks selline seletus olla vajalik eelkõige üksnes rühmas genitiiv - nominatiiv. Ülejäänud genitiivsed atribuudid saaksid rahuldava seletuse sekundaarsete liitnimede põhisõna genitiivsusel ja kongruentsist: Mustjõgi → Mustjõe küla → Mustajõe. Sellele viitavad mõnede nimede varasemad kirjapanekud ja tänapäeval paralleelselt eksisteerivad mikrotoponüümid, näit. Lai Suursoo - Suuresoone hm., Kod Suurjõgi - Suurejõe hm., Trm Mustametsa k. - 1822-27 District Must Metz, Pikamurru t. - 1822-27 Pick Murd jne.

Oma struktuuri poolest sobib Mustvee sekundaarnimede (nominatiiv - genitiiv) rühma, kus nimena tarvitusel olnud järjendil oli eeldusi säilitada nominatiivne esikomponent vaatamata kongruentsi nõudele ja genitiivsete subs-

³ Vt. V. N i s s i l ä, Suomalaista nimistöutkimusta. Helsinki, 1962, lk. 80.

tantiivatribuutide mõjule.⁴ Primaarnime kujuks peaks olema siis ³Mustvesi.

Mida võis märkida oletatav ³Mustvesi. Sellele vastamiseks peaks leidma sõnal vesi tähenduse, mis võimaldas sel esineda liitnimes determinandina. vesi tähenduses 'veekogu' on keeles üldiselt tuntud, vrd. näiteks VJg vette viires kasvavad pikkad rohud. Mustvee asub nii järve kui ka jõe läheduses. ENSV TA Keele ja Kirjanduse Instituudi sõnavarakogust õnnestus leida ainult üks näide, kus vesi tähendas üht veekogu liiki, nimelt jõge: Lut vi haru, viist läht haru. Sellest tähendusest lähtudes võiks arvata, et ³Mustvesi en algsest olnud jõe nimi, Mustvee jõe oletatava varasema nime ³Mustjõgi paralleelnimi.

Teiselt poolt taas tuleb arvestada, et soome toponüümikas esineb vesi teise komponendina eelkõige suuremate järvede nimedes, näit. Toisvesi, Ristivesi, Vaakivesi jne.⁵ Seega oleks mõeldav ka antud juhul lähtuda -vesi võimalikust ennistähendusest 'järv' ja arvata ³Mustvesi endiseks Peipsi paralleelnimeks, mis kandus järve kaldal tekkinud asulale: ³Mustvesi → Mustvee k. vrd. Saadijärv → Saadijärve k., Pikkijärv → Pikkijärve k. Olgu mainitud, et ³Mustvesi Peipsi paralleelnimena oleks Mustvee kandis vähemalt tänapäeval motiveeritav nimi. Peipsi on Mustvee kohal mudaste ja madalate kallastega.

Võib-olla ei olegi ³Mustvesi ainuke Peipsiga seotud nimi, kus determinandina esines -vesi. Lohusuu venekeelseks paralleelnimeks on ЛОХУСЬ, mille eestikeelse võimaliku lähtekujuna tuleks arvesse ³Lohuvesi. See võiks peituda ka 1599. a. revisjonis esineva kirjapaneku Jugowiec taga.⁶ Ka Lohusuu asub jõe (Avijõgi, 1695 Lohoso jõe) ja järve naab-

⁴ Vrd. V. P a l l , Eesti kohanimedest struktuurist. - Keel ja Kirjandus 1968, lk. 150.

⁵ Vt. K. J u s s i l a , Toisveden vesistönimistö. Pro gradu -tutkielma, 1967, lk. 21 (Käsitöid Soome Nimearhiivis); K. U e t i l a - P a l c k , Pääkseen järvien, lampien, salmien, jokien nimistö. Pro gradu -tutkielma, 1971, lk. 20 (Käsitöid Soome Nimearhiivis).

⁶ Vt. V. P a l l , Põhja-Tartumaa kohanimed I, lk. 124.

ruses. Kui oletada, et -vesi on olnud järvenime determi-
nandiks, tuleks Lohusuu arvata Avijõe suudmeosa sekun-
daarseks nimeks, mis hiljem võeti tarvitusele asustamine-
na.

L ü h e n d i d

as. = asundus, hm. = heinamaa, k. = küla, Kod = Ko-
daveere, Lai = Laiuse, Lut = Lutsi, t. = talu, Trm =
Torma, VJg = Viru-Jaagupi.

В. П а д л ь
(Таллин)

M u s t v e e

Р е з ю м е

Mustvee является названием маленького города на берегу Чудского озера. На основе данных финской топонимии, где -vesi выступает в качестве детерминанта названий озер, предполагается, что и этот топоним первоначально был названием озера (*Mustvesi).

V. P a l l
(Tallinn)

M u s t v e e

Z u s a m m e n f a s s u n g

In dem Aufsatz wird der Name der am Peipussee gelegenen Stadt Mustvee behandelt. Es ist anzunehmen daß der Name (*Mustvesi) ursprünglich ein Gewässername gewesen ist.